

บทที่ 6

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ดอยมูเซอ จังหวัดตาก

การศึกษาครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสตรีวัยเจริญพันธุ์กลุ่มชาวมูเซอคำ (เผ่าเล) ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 12 ครอบครัว การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จำนวน 2 ราย และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยดอยมูเซอ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก และสนทนากลุ่มกับผู้นำทางจาริต ประเพณี ผู้เฒ่า ผู้แก่ 2 กลุ่มๆ ละ 10 คน รวม 20 คน ทั้งนี้ผู้ศึกษายังใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (In-depth interview and participation observation) โดยอาศัยการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาด้านต่างๆ กับผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา ในบทบาทของนักพัฒนาสังคมในฐานะ ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตาก และนักศึกษาปริญญาโทที่สนใจศึกษาในประเด็นของสังคมจาริตประเพณีกับการยอมรับการวางแผนครอบครัวของชาวมูเซอคำ (เผ่าเล) บ้านอุมยอม นอกจากนี้แล้วหลังจากการพูดคุยสัมภาษณ์กันในแต่ละครั้ง ผู้ศึกษาจะให้ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาทั้ง 12 ครอบครัวนี้ ได้ฟังเทปจากการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความชัดเจน และความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด ซึ่งในบทนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคำถาม เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์โดยผู้ศึกษาได้จัดแบ่งผลการศึกษาตามลักษณะข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาดังนี้

1. สถานการณ์การวางแผนครอบครัวในพื้นที่ดอยมูเซอ จังหวัดตาก
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของชาวเผ่ามูเซอคำ (เผ่าเล)
3. ความรู้ความเข้าใจการวางแผนครอบครัว
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัว

1. สถานการณ์การวางแผนครอบครัวในพื้นที่ดอยมูเซอ จังหวัดตาก

ปีพุทธศักราช 2501 – 2520 เป็นช่วงที่ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เหมเล) อพยพจากจังหวัด เชียงรายเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่ลำห้วยอุ้มขอม ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก ซึ่งช่วงแรกมี ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เหมเล) เพียง 12 ครอบครัวเท่านั้นที่อพยพมาด้วยกัน สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นป่าไม้ขนาดใหญ่ มีสัตว์ป่ามากมาย ซึ่งในระยะแรก ๆ ของการอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ดอยมูเซอแห่งนี้ รัฐบาลได้จัดตั้งนิคมสงเคราะห์ชาวเขาดอยมูเซอ จังหวัดตาก ขึ้นในปี พ.ศ.2506 ต่อมาเปลี่ยนชื่อ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในปี พ.ศ. 2512 ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เหมเล) บ้านอุ้มขอมไม่รู้จักคำว่าคุมกำเนิด หรือการวางแผนครอบครัว ไม่เห็นความจำเป็นของ การคุมกำเนิด รวมทั้งมีความเชื่อการมีลูกเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญมาก การมีลูกมาก ๆ นำมาซึ่ง ความอบอุ่นใจในการดำรงชีวิต การช่วยกันทำมาหากิน การมีเครือข่าย ตลอดจนการมีคนดูแล ยามเจ็บป่วยและแก่เฒ่า

“สมัยก่อนโน้น คนมูเซอดำ (เหมเล) ต้องมีลูกมาก ๆ จึงจะดี จะได้ช่วยกันทำไร่ปลูกข้าว ไร่กิน หาของป่าไปขายในเมือง คนขยันขันแข็งก็จะได้กินคืออยู่ดี แต่ก่อนคิดดี น้ำดี ใครขยัน ทำมาหากิน ก็จะได้อยู่ดีมีสุข” คนมูเซอดำ (เหมเล) มีความเชื่อว่า คนไม่มีลูก เป็นบาป เทพเจ้าก็อช่า ไม่รักไม่ชอบ ลูกหลานมากไปไหนมาไหนได้สะดวก เวลาเทศกาลปีใหม่ (กินวอ) ลูกหลานจะ มารดน้ำ ดำหัว เต็นรำ (จะคี) กันตลอดทั้งคืน สนุกสนานกันทั้งหมู่บ้าน (สัมภาษณ์ แม่เฒ่าอะผุ 11 มีนาคม 2547)

“แต่ก่อนไม่มีการคุมกำเนิด การมีลูกก่อนแต่งงาน ไม่คิดผี บอกรูปูจาร (ผู้ประกอบพิธี หรือคน ไทยพื้นราบเรียกทั่วไปว่าหมอผี) มาทำพิธีแต่งงานก็เรียบร้อย ถ้าไม่มีใคร รับเป็นพ่อเด็ก พ่อแม่เสียหน้าอับอาย แต่ชาวมูเซอดำ (เหมเล) ทั่วไปจะรู้ ส่วนมากไม่ค่อยมี ผู้ชายมูเซอดำ (เหมเล) ยอมรับ เพราะกลัวเทพเจ้าก็อช่าลงโทษทำให้เจ็บไข้ได้ป่วย สมัยก่อนไม่มียากินแล้วทำให้แท้งลูก ส่วนมากจะแท้งลูกเองจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ผู้หญิงมูเซอดำ (เหมเล) ตกเลือดมาก ๆ จะต้องกินยา บำรุงเลือด เป็นยาที่หาได้จากป่า มีหลายอย่างกินแล้วทำให้แข็งแรง” (สัมภาษณ์ แม่เฒ่าอะผุ 11 มีนาคม 2547)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2534 รัฐบาลมีนโยบายในการเข้าไปดำเนินการปลูกพืช ทดแทนฝิ่น โดยมอบหมายให้ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดตาก ร่วมกับสถานีอนามัย ดอยมูเซอ ดำเนินการให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น ให้คำแนะนำด้านสุขภาพอนามัยการให้ความรู้ เรื่องการวางแผนครอบครัว การส่งเสริมให้มีการวางแผนครอบครัวในระยะนี้ชาวบ้านให้ความสนใจน้อยมาก จนกระทั่งใน พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา คณะรัฐมนตรีได้มอบหมายให้สำนักงาน

ความมั่นคงแห่งชาติกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาบนพื้นที่สูง จัดทำแผนแม่บท เพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2539) ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2540 – 2544) และฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2549) เพื่อเป็นกรอบ ในการแก้ไขปัญหาทุกเรื่องบนพื้นที่สูงทั้งปัญหาชาวเขา ปัญหาการปลูกพืชเสพติด การบุกรุก ทำลายป่า ปัญหาการศึกษา ปัญหาสุขภาพอนามัย และปัญหาการเพิ่มของประชากรชาวเขา ผลการดำเนินงานทำให้สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

1. การใช้ที่ดินทำกินต้องอยู่ในขอบเขตที่แน่นอนและมีขนาดถือครองเล็ก (5 – 7 ไร่) นอกจากนี้การทำเกษตรแบบใหม่ยังมีเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น สารเคมีกำจัดวัชพืช เครื่องจักรกล บางชนิดเข้ามาช่วยอีกด้วย การดังกล่าวมีผลทำให้แนวคิดเรื่องการมีบุตรเพื่อประโยชน์ด้านแรงงาน ในการเพิ่มผลผลิตเปลี่ยนแปลงไปด้วย

การที่ครอบครัวมุเซอคำ (เผ่าเล) มีการเปลี่ยนแปลงของขนาดที่ดินทำกินที่ลดลง ทำให้ต้องใช้พื้นที่เพาะปลูกซ้ำทุก ๆ ปี ความอุดมสมบูรณ์ของดินจึงมีน้อย ทำให้ได้ผลผลิตค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะการปลูกข้าวไร่ ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่ปลูกได้ไม่พอบริโภคตลอดปี

2. การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ชุมชนเคหาของป่า เพื่อเป็นรายได้เสริม เก็บผักหาปลา ล่าสัตว์จากป่ามากขึ้นไปวันหนึ่ง ๆ แต่เมื่อป่าเริ่มหมด น้ำใน ห้วยแห้ง สิ่งเหล่านี้ก็หายากขึ้นทุกวัน นอกจากนี้ยังพบว่า สิ่งที่ชาวบ้านกังวลมากคือ วัสดุที่จำเป็น สำหรับสร้างและซ่อมแซมบ้านที่อยู่อาศัยนั้นจะหายากขึ้น หนุ่ราคาเริ่มไม่มีให้เก็บเกี่ยว ไม้ไผ่ก็ต้อง ไปแบกจากป่าลึก สิ่งเหล่านี้คงทนต้องซ่อมแซมหรือเปลี่ยน ทุก 2 – 3 ปี เมื่อวัสดุหายากขึ้นทุกวัน จึงเป็นสิ่งกดดันให้ชาวมุเซอคำ (เผ่าเล) ต้องดิ้นรนขวนขวายหาเงินมาปลูกบ้านที่ถาวรมากกว่าเดิม จึงทำให้ต้องหาวิธีการให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น หรือลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวเพื่อนำเงินมาสร้างบ้าน

3. ระบบการผลิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้มาเป็นการผลิตเพื่อกิน เพื่อขายหรือบางครอบครัวก็ผลิตเพื่อขายอย่างเดียว ระบบการผลิตเช่นนี้ทำให้ชาวมุเซอคำ (เผ่าเล) พึ่งตนเองไม่ได้ การผลิตเพื่อขายต้องใช้ทุนและเสี่ยงต่อการขาดทุน ชาวมุเซอคำ (เผ่าเล) หลาย ครอบครัวต้องตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้ ต้องกู้ยืมเพื่อการลงทุน บางปีหากผลผลิตดีขายได้เงินมาก ก็เกิดความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น โดยไม่มีแบบแผนในการจัดระบบการใช้จ่ายเงิน และการออมโดยเฉพาะบ้านอุ้มยอมที่มีไฟฟ้าและถนนเข้าถึง ชาวมุเซอคำ (เผ่าเล) จะเข้าสู่วัฒนธรรม บริโภคนิยมโดยไม่รู้ตัว มีการซื้อโทรทัศน์ ตู้เย็น รถจักรยานยนต์ โดยมีการซื้อทั้งเงินสดและเงินผ่อน มีการกู้ยืมเป็นหนี้สินมากขึ้น

สิ่งเหล่านี้ เป็นผลทำให้ มีความยากลำบากในการประกอบอาชีพ มีค่าใช้จ่ายในการ เลี้ยงดูบุตรมากขึ้น และมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ทำให้ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล) เห็นความ

สำคัญของการลดจำนวนบุตรให้มีจำนวนพอเหมาะกับความสามารถในการเลี้ยงดูภายหลังการมีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว การมีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวทำให้การมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนการมีบุตรเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง การมีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวทำให้ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เผ่าเล) ลดความกลัวในการคุมกำเนิด เช่น กลัวไม่มีแรงทำงาน กลัวเป็นบ้า ฯลฯ

ผลการดำเนินงาน ทำให้ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เผ่าเล) มีการยอมรับการวางแผนครอบครัวมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

“การส่งเสริมการวางแผนครอบครัวในระยะแรกชาวบ้านให้ความสำคัญน้อยมากแทบจะไม่สนใจเลย เนื่องจากเป็นความรู้ใหม่ ไม่คุ้นเคย และมองไม่เห็นความจำเป็นอีกทั้งแย้งว่าทำไมไม่ปล่อยให้ไปเป็นไปตามธรรมชาติ บ้างก็กลัวการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ รวมถึงความจำเป็นในการมีแรงงานมาก ๆ ในครอบครัว เพื่อช่วยในการผลิต เมื่อมีลูกมากก็ทำอะไรได้ผลผลิตมาก ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือเลย ออกจะต่อต้านเอาเสียด้วยซ้ำ แต่ด้วยการรณรงค์อย่างจริงจังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องใช้เวลานานนับสิบปี เมื่อเวลาผ่านไปปัญหาต่าง ๆ ที่เคยบอกกล่าวไว้กับชาวบ้าน เริ่มส่งผลกระทบต่อโดยตรง เช่น เรื่องที่ดินทำกินเริ่มไม่เพียงพอ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรแต่ละคนสูงขึ้นตามสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อัตราการตายจากการคลอดบุตรมีมากขึ้น การติดโรคจากการมีเพศสัมพันธ์เนื่องจากการคมนาคมสะดวกขึ้น ชุมชนชาวเขาเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับคนในเมืองมากขึ้น เหล่านี้ทำให้เริ่มมีทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดในทางที่ดีขึ้น และเริ่มมองเห็นประโยชน์และความจำเป็น” (สัมภาษณ์นายวินัย อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน 12 สิงหาคม 2547)

“ตอนแรก ๆ ก็ไม่ค่อยมีคนสนใจ คุมกำเนิด กลัวการทำหมันกันมาก กลัวทำงานไม่ได้ ปัจจุบันคนยอมรับการคุมกำเนิดกันมากขึ้นเพราะที่ดินทำกินมีน้อย หากินลำบาก อีกอย่างคนมูเซอดำ (เผ่าเล) หนุ่มสาวแต่งงาน แล้วหย่ากันง่าย ทั้งลูกให้พ่อแม่เลี้ยงดู แล้วไปแต่งงานใหม่ เป็นภาระต่อคนเฒ่าคนแก่มาก” (สัมภาษณ์ นายสรพงษ์ 12 สิงหาคม 2547)

“ระยะแรก ๆ ไม่ได้ได้รับความสนใจ บอกตรง ๆ ว่าลืมหูลืมตา เนื่องจากชาวเขากลัว โดยเฉพาะพวกมูเซอดำ (เผ่าเล) คือ เขากลัวการฉีดยา กลัวการกินยา กลัวหมดสภาพทางเพศ กลัวทำงานไม่ได้ จนมาในระยะหลังกระทั่ง ปี พ.ศ. 2530 เริ่มจะได้ผลมีการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ตอนแรก ๆ ชาวบ้านไม่เชื่อถือ คือว่า อสม. คนนี้ก็ไปชวนเขาเหมือนกันจะไปรู้อะไร แต่จากการพยายามของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขก็ได้ผลขึ้นมากขึ้นเรื่อย ๆ

จนกระทั่ง อสม. เป็นที่ยอมรับของ ชาวเขาบ้านอุมขอมพอสมควร ทำให้นโยบายการวางแผนครอบครัวประสบผลสำเร็จ ก็เพราะพูดภาษาเดียวกัน” (สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ 16 มกราคม 2548)

“ในระยะต้น ๆ คนมุเซอคำ ยอมรับการวางแผนครอบครัวน้อยมาก เพราะประเพณีของคนมุเซอคำ (เผ่าเล) ต้องการมีลูกมาก ต้องใช้แรงงาน ต่อพอมาระยะหลัง ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล) มีการยอมรับการวางแผนครอบครัวมาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับเขาได้แก่ ปัญหาการมีบุตรมากเกินไป พื้นที่ทำกินไม่พอ พื้นที่ทำมาหากินน้อยลง และปัญหาที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรมชาวเขา คือ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน” (สัมภาษณ์ นายแพทย์ เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตาก 13 สิงหาคม 2547)

“แต่เดิมการทำงานด้านการส่งเสริมการวางแผนครอบครัวกับชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล) ลำบาก เพราะชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล) นิยมมีลูกมาก และความเข้าใจในกันยากในด้านภาษา ทำให้ต้องพูดคุยชี้แจงกันถึง 5 ท่วมหรือเที่ยงคืนเลยทีเดียว แต่ปัจจุบันความเจริญเข้าไปยังหมู่บ้านอุมขอมมากขึ้น ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล) มีการศึกษามากขึ้น มีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านจำนวน 9 คน ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล) ซึ่งพูดภาษาเดียวกัน ทำให้การส่งเสริมการวางแผนครอบครัวได้ผล ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล) มีการยอมรับการวางแผนครอบครัวมากขึ้น ปัจจุบันมีลูกไม่เกิน 2 - 3 คน เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูสูง หากินลำบาก จึงเห็นความสำคัญของการวางแผนครอบครัว” (สัมภาษณ์ นายบุญเทียม เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยคอยมุเซอ 16 มกราคม 2548)

จะเห็นได้ว่า สถานการณ์การวางแผนครอบครัวในพื้นที่คอยมุเซอ จังหวัดตาก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล) มีการยอมรับการวางแผนครอบครัวมากขึ้นเนื่องจากชาวเขามีความรู้และเห็นประโยชน์ของการวางแผนครอบครัวอย่างถูกต้องว่าสามารถแก้ไขปัญหาภาระค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอกับรายได้ อันเนื่องมาจากการมีบุตรมากเกินไป ที่ทำกินไม่พอ ความไม่พร้อมในการมีบุตร

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เผ่าเล)

ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์สตรีวัยเจริญพันธุ์จำนวน 12 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เจ้าหน้าที่อนามัยสถานีอนามัยคอยมุเซอและการสนทนากลุ่มผู้นำทางจารีตประเพณี ผู้นำหมู่บ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ พบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การมีบุตรเป็นสิ่งจำเป็น
2. การมีบุตรควรมีจำนวนพอเหมาะ
3. การมีความต้องการเลี้ยงดูบุตรให้ดีไม่ให้เหมือนตนเอง

2.1 การมีบุตรเป็นสิ่งจำเป็น

ชาวเขาเผ่ามูเซอคำ (เหมเล) ในหมู่บ้านอุมยอม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความคิดเห็นว่าการมีบุตรเป็นสิ่งจำเป็น ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ การมีบุตรเป็นสิ่งจำเป็นไว้ดูแลยามแก่เฒ่า ดูแลยามเจ็บป่วย เกิดความรู้สึกภูมิใจ สร้างความผูกพัน และสืบทอดประเพณี

พ่อเฒ่าसानแก้ว : “คนมูเซอคำ (เหมเล) มีลูกจะได้มีความภูมิใจ แก่เฒ่าไปแล้วจะมีคนเลี้ยงดู คนไม่มีลูก ตายแล้ว ไม่มีคนทำพิธีให้”

นางนะอื้อ : การไม่มีลูกไม่ดี แก่เฒ่าแล้วต้องอยู่คนเดียว เจ็บป่วยไม่มีใครดูแล

นางขวัญใจ : ทุกครอบครัวต้องมีลูก ลูกจะได้ช่วยดูแลเวลาแก่เฒ่า ลูกจะได้เลี้ยงดูเรา เหมือนที่เราเลี้ยงดูลูก

นะสอ : “การมีบุตรเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยา การไม่มีลูกแก่ตัวไปไม่มีใครดูแล คนมีลูก มีคนช่วยทำมาหากิน”

นะพอ : “การมีลูกนั้น เป็นเรื่องจำเป็น ถ้าไม่มีลูกก็ไม่มีคนช่วยทำงาน แก่เฒ่าจะไม่มีใครเลี้ยงดู ถ้าไม่มีลูกชาวบ้านจะพากันต่อว่าไม่ดี แต่งงานแล้ว ไม่มีลูกก็ต้องหย่ากัน ผู้ชายจะไปหาเมียใหม่กับคนที่มียูกับด้วยกันได้ ใครไม่มีลูก ประเพณีมูเซอ ถือว่าไม่ใช่คู่กัน”

2.2 การมีบุตรควรมีจำนวนพอเหมาะ เพียง 2 – 3 คน

ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันชาวเขาเผ่ามูเซอคำ (เหมเล) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนความต้องการที่จะมีบุตรในแต่ละครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก

2.2.1 แต่เดิมนั้น ชาวเขาเผ่ามูเซอคำ (เหมเล) ต้องการมีบุตรมาก ๆ เพื่อช่วยทำมาหากิน เป็นแรงงานช่วยกันทำไร่ หาของป่าไปขายในเมือง ดูแลยามแก่เฒ่า และสืบทอดประเพณี

นางนะผุ : “ชาวเขาเผ่ามูเซอคำ (เหมเล) ของหมู่บ้านอุมยอม จังหวัดตาก จำนวน 12 ครอบครัว ได้อพยพมาจากจังหวัดเชียงราย ตั้งแต่ พ.ศ. 2501 ซึ่งในสมัยก่อนนั้น สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นป่าไม้ขนาดใหญ่ มีสัตว์ป่ามากมาย คนมูเซอคำ (เหมเล) มีความเชื่อว่า ต้องมีลูกมาก ๆ จึงจะดี จะได้ช่วยกันทำไร่ ปลูกข้าวไว้กิน หาของป่าไปขายในเมือง คนขยันขันแข็งจะได้กินดีอยู่ดี คนมูเซอคำ (เหมเล) มีความเชื่อว่า คนไม่มีลูกเป็นบาป เทพเจ้าก็อูซาไม่รักไม่ชอบ คนมีลูกหลานมาก ไปไหนมาไหนสะดวก เวลาเทศกาลปีใหม่ ลูกหลานมารดน้ำคำหัวมาก ๆ จะดี”

2.2.2 ต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึงปัจจุบัน รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมความมั่นคงของชาติควบคู่ไปกับการวางแผนครอบครัว เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับชุมชนบนพื้นที่สูงเป็นปัญหาที่สำคัญ รวมทั้งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนรวม และความมั่นคงของชาติ โดยรัฐบาลได้จัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2539) ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2544) และฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2549)

เพื่อให้เป็นกรอบในการปฏิบัติที่ชัดเจน สามารถชี้แนะการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมการแก้ไขปัญหา
 ทุกเรื่องบนพื้นที่สูง ทั้งปัญหาชาวเขา ปัญหาการปลูกพืชเสพติด ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า
 ปัญหาการศึกษา ปัญหาสุขภาพอนามัย และปัญหาการเพิ่มประชากรชาวเขา ซึ่งผลของนโยบาย
 และแผนดังกล่าว ทำให้ครอบครัวของชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เผ่าเล) มีขนาดที่ดินทำกินลดลง ผลผลิต
 ที่ได้รับต่ำ มีความยากลำบากในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น ครอบครัวของชาวเขา
 เผ่ามูเซอดำ (เผ่าเล) จึงไม่ต้องการมีลูกมาก อย่างไรก็ตาม ยังคงเห็นความจำเป็นในการมีลูก
 โดยผลจากการศึกษาศตริกุ่ม วัชเจริญพันธุ์คู่ทั้ง 12 ราย มีความคิดเห็นว่า ควรมีบุตรเพียง 2 – 3 คน
 จึงจะเหมาะสม ด้วยเหตุผล คือ ลูกจะไม่ได้เหงาเพราะมีพี่น้อง การมีลูกมากต้องใช้จ่ายเงินมาก ที่ดินทำกิน
 มีจำกัด ไม่สามารถแบ่งให้ลูกได้ มีลูกหญิง 1 คน เพื่อช่วยทำงานบ้าน และมีลูกชายเป็นแรงงาน
 ช่วยทำงานหนัก

- นะอ้อ : “มีลูก 2 คน เป็นจำนวนที่เหมาะสม โดยให้เหตุผลว่า “ลูกจะไม่ได้
 เหงา เพราะมีพี่น้อง มีมากกว่านั้นจะลำบาก จะไม่มีเงินเลี้ยงดู เพราะหากินลำบาก”

- นะพือ : “อยากมีลูกแค่ 2 คน โดยอยากได้ลูกผู้หญิง จะได้เอาลูกเขย
 เข้าบ้านช่วยทำงาน ดูแลครอบครัว”

- นะป่า : “คิดว่า มีลูกแค่ 2 คน ก็พอทั้งหญิงและชาย ลูกผู้ชายได้กินแรง
 ลูกหญิงได้ลูกเขยเข้าบ้านช่วยทำงาน”

- ขวัญใจ : “คิดว่า มีลูก 2 คนพอแล้ว ลูกผู้หญิงจะเลี้ยงดูตนเอง
 ช่วยงานบ้าน ลูกชายช่วยทำงานหนัก การมีลูกทำให้ไม่เหงา การมีลูกมากต้องใช้จ่ายเงินมาก หากิน
 ลำบาก พื้นที่ทำกินมีน้อย ไม่สามารถส่งลูกให้เรียนสูง ๆ ได้”

- นะพี : “แต่ก่อนมีลูกมากดี ได้ช่วยทำไร่ ทำสวน เดียวนี้มีแค่ 3 คน
 ก็พอแล้ว การมีลูกผู้หญิงจะช่วยดูแลยามเจ็บป่วย หุงข้าว เย็บผ้า การมีลูกชาย ช่วยทำไร่ ตัดไม้
 ทำงานหนัก ๆ สืบทอดประเพณี ส่วนถ้ามีลูกมากเลี้ยงลูกไม่ดี พ่อแม่ต้องเสียเงินเสียหน้า”

2.3 การมีความต้องการเลี้ยงดูบุตรให้ดีไม่ให้เหมือนตนเอง

ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีความต้องการเลี้ยงดูบุตรให้ดี โดยทำให้
 ได้ทราบความคิดเห็นของสตรีวัยเจริญพันธุ์ว่า มีความต้องการเลี้ยงดูบุตรให้ดี ไม่เหมือนตนเอง
 ดังนี้

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ซึ่งรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริม
 ความมั่นคงของชาติ ควบคู่ไปกับการวางแผนครอบครัว โดยได้จัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา
 ชุมชน สิ่งแวดล้อม และควบคุมสิ่งเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 1 – 4 (พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2549) และ
 ส่งผลให้ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เผ่าเล) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่ต้องการเลี้ยงดูเปลี่ยนแปลง

ไปจากเดิม ซึ่งต้องการมีบุตรมาก ๆ มาเหลือเพียงครอบครัวละ 2-3 คน นั้น แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาประชากรได้ระดับหนึ่ง และยังเป็นผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการปลูกพืชเสพติด ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ปัญหาการศึกษา และปัญหาสุขภาพอนามัย สำหรับในเรื่องการศึกษา ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เหมเล) ได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้นจากหน่วยงานราชการที่สำคัญ 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตาก และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก โดยผู้ที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาทำให้สามารถรับรู้ข่าวสารได้มากขึ้นต่อระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาแผนใหม่ทำให้ชาวมูเซอดำ (เหมเล) มีพื้นฐานในการฟังพูดภาษาไทย อ่านเขียนภาษาไทย ได้มากขึ้น ประกอบกับมีหน่วยราชการหลายหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้โดยการฝึกอบรม และพาไปทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในแนวทางและนโยบายของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ประกอบกับข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสารที่เข้าสู่ชุมชนชาวเขาบ้านอูมยอมนปัจจุบันมีการรับรู้ข่าวสารจากภายนอกได้มากขึ้นทั้งโดยการติดต่อกับคนภายนอก สื่อต่าง ๆ ที่เข้าสู่ชุมชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งด้านความเป็นอยู่ การพัฒนาที่เหมาะสม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง จนเกิดเป็นทัศนคติที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว ตามคำแนะนำของหน่วยราชการ ข้อเสนอต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความกลัวในการคุมกำเนิดลดน้อยลง เช่น กลัวไม่มีแรงงาน อีกทั้งข้อจำกัดในการประกอบอาชีพมีความยากลำบาก ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรที่มีมากขึ้น ทำให้เห็นความสำคัญของการลดจำนวนบุตรให้มีจำนวนพอเหมาะกับความความสามารถในการเลี้ยงดู ให้การศึกษาเล่าเรียนที่ดีแก่บุตร สาเหตุที่สำคัญก็คือ ชาวมูเซอดำ (เหมเล) เห็นความสำคัญของการศึกษามีส่วนสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงให้ความสำคัญแก่การศึกษาของบุตรหลานมากกว่าแต่ก่อน เพราะเห็นว่าคนที่มีหน้ามีตามีเงินทอง เพราะได้รับการศึกษาสูง ชาวมูเซอดำ (เหมเล) จึงปรารถนาให้บุตรหลานได้รับการศึกษามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากความต้องการที่จะเลี้ยงดูบุตรให้ดีดี ในเรื่อง การส่งเสริมการศึกษาให้สูงขึ้น การป้องกันการทำงานก่อนแต่งงาน / หย่าร้าง และการส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิต โดยทำให้ได้รับความเป็นอยู่ที่ดี อาหารการกินที่ดี ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกแล้ว ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เหมเล) ยังต้องการให้บุตรหลานเป็นคนดี เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ดูแลยามแก่เฒ่า ซึ่งประชากรกลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นดังนี้

- นะอือ : การเลี้ยงดูบุตรให้ดีต้องให้เขากินดี ๆ เรียนหนังสือ อบรมสั่งสอนให้เชื่อฟังผู้ใหญ่ และให้ดูแลแม่เฒ่าเจ็บป่วย

- นะพื่อ : การเลี้ยงดูบุตรให้ดี ต้องให้เรียนหนังสือ มีงานทำ มีเงินเดือน จะได้ไม่ลำบาก

- ขวัญใจ : การเลี้ยงดูบุตรให้ดี ต้องให้ลูกเรียนหนังสือดี ๆ เรียนสูง ถ้าไม่เรียนต้องบังคับ เพราะการเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญ ต้องให้ลูกกินดี ๆ ใส่เสื้อผ้าดี ๆ

- นะพี : การเลี้ยงดูบุตรให้ดี ต้องมีเงินมาก ๆ ต้องอบรมสั่งสอน ให้ลูก ๆ ดูตัวอย่างคนเฒ่าคนแก่ที่เขาั่งมี เขาทำอย่างไร ต้องสอนให้เด็กเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทำงานแทนพ่อแม่ (เย็บเสื้อผ้า) เจ็บป่วยดูแลพ่อแม่

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันภาระการเลี้ยงดูบุตรของชาวเขาเผ่ามูเซอคำ (เผละ) แตกต่างไปจากอดีต เนื่องจากสังคมของชาวเขาเผ่ามูเซอคำ (เผละ) เป็นสังคมที่ไม่ได้อยู่เพียงลำพังตามวิถีทางวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของตนเองเหมือนดังแต่ก่อน หากเป็นสังคมที่เปิดรับกระแสการพัฒนา และความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามกระแสความเจริญของประเทศ จากคนพื้นที่ราบและหน่วยงานภาครัฐ ปัจจุบันชาวเขาเผ่ามูเซอคำ (เผละ) มีความต้องการเลี้ยงดูบุตรให้ดี ไม่ให้ลำบากเหมือนตนเอง ต้องการเลี้ยงดูบุตรให้ได้รับการศึกษาตามระบบที่กฎหมายกำหนดให้ศึกษาจนจบภาคบังคับ ให้ได้รับการศึกษาสูง ๆ เท่าที่จะทำได้ ให้มีคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดี ให้มีงานทำที่ดีและที่สำคัญคือ ต้องการเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดี เชื่อฟังและเคารพผู้ใหญ่ ขยันทำมาหากิน ทำในสิ่งที่ดี ๆ และไม่ทำในสิ่งไม่ดี เช่น ไม่ติดยาเสพติด

3. ความรู้ความเข้าใจการวางแผนครอบครัว

ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์สตรีวัยเจริญพันธุ์ชาวเขาเผ่ามูเซอคำ (เผละ) จำนวน 12 คน เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว พบว่า สตรีกลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย และการไม่ได้รู้ถึงผลดีผลเสียอย่างแท้จริงของการวางแผนครอบครัว

3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายการวางแผนครอบครัว

นะอือ : “การวางแผนครอบครัว” หมายถึง การไม่ให้มีลูกมาก หรือ ต้องการให้มีลูกห่างกัน

นะพื่อ : “การวางแผนครอบครัว” หมายถึง การทำให้ไม่มีลูก “การวางแผนครอบครัว” หมายถึง การชะลอการมีลูก

นะสอ : “การวางแผนครอบครัว” หมายถึง การไม่ให้มีลูกมาก การมีลูกตอนไหนก็ได้

ขวัญใจ : “การวางแผนครอบครัว” หมายถึง การวางแผนการมีลูก ควบคุมไม่ให้มีลูกเกินความจำเป็น

นะพี : “การวางแผนครอบครัว” หมายถึง การทำให้ไม่มีลูกหลายคน

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า สตรีกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในความหมายของการวางแผนครอบครัวว่า หมายถึง การทำให้ไม่มีลูก การให้มีลูกห่างกัน การชะลอการมีลูก การป้องกันการท้องขณะที่ยังไม่พร้อม การไม่ให้มีลูกมาก การวางแผนการมีลูก การไม่ให้มีลูกเกินความจำเป็น การป้องกันการท้องขณะยังไม่ต้องการมีลูก และการกินยา ฉีดยา การทำหมัน เพื่อไม่ให้มีลูก ซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการวางแผนครอบครัวของชาวเขากลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกับความหมายของการวางแผนครอบครัวตามแนวคิดของนักวิชาการ เช่น แนวคิดของสำหรี จิตตินันท์ และคณะที่ว่า “การวางแผนครอบครัว” หมายถึง การที่คู่สมรส วางแผนล่วงหน้าได้ว่าจะมีบุตรเมื่อใด และเว้นระยะการมีบุตร และจำนวนบุตรตามที่ต้องการ โดยใช้วิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ในระยะเวลาที่ไม่ต้องการมีบุตร หรือผ่าตัดทำหมันเมื่อมีบุตรพร้อมกับความต้องการแล้ว รวมทั้งการช่วยให้มีบุตรได้ตามความต้องการด้วย

3.2 การไม่ได้รู้ถึงผลดีผลเสียอย่างแท้จริงของการวางแผนครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่า สตรีกลุ่มเป้าหมายวัยเจริญพันธุ์ ยังไม่ได้รู้ถึงผลดีผลเสียอย่างแท้จริงของการวางแผนครอบครัว เช่น การได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของทางราชการว่า การวางแผนครอบครัวมีแต่ผลดี การได้รับข้อมูลการเล่าถือว่าการคุมกำเนิดจะเกิดผลเสียต่อสุขภาพ โดยจะเห็นได้จากข้อมูลของการสัมภาษณ์ดังนี้

นะอื้อ : หมออนามัยได้แนะนำให้นะอื้อคุมกำเนิดโดยวิธีการฉีดยานะอื้อคิดว่า การคุมกำเนิดโดยวิธีการฉีดยาคุมกำเนิด ทำให้หงุดหงิด โมโหง่าย

นะพือ : หมออนามัยและ อสม. มาให้ความรู้ เรื่องการวางแผนครอบครัวและบอกว่า การวางแผนครอบครัว มีแต่ผลดี ไม่มีผลเสีย สาเหตุที่คุมกำเนิดแบบฉีดยาคุม เพราะหมออนามัยแนะนำว่า ฉีดยาครั้งเดียวคุมได้หลายเดือน การกินยาเม็ดคุมกำเนิดต้องกินทุกวัน ถ้าลืมก็จะทำให้มีลูกโดยไม่ตั้งใจ

นะพอ : นะพอคุมกำเนิดโดยการฝังยาใต้ผิวหนัง เพื่อชะลอการมีลูก แต่เมื่อชาวบ้านเล่าถือว่าการฝังยาจะทำให้ยิวังไปทั่วร่างกาย นะพอไม่สบายใจจึงเลิกและมีลูกคนที่สอง เมื่อมีลูกคนที่สอง ใช้วิธีคุมกำเนิดโดยวิธีธรรมชาติคือการหลังข้างนอก และนับวันปลอดภัยจนชะลอการมีลูกได้ 7 ปี แต่พอมีลูกคนที่สามเป็นผู้หญิง สามีก็เลยตัดสินใจให้นะพอผ่าตัดทำหมัน โดยไปทำที่โรงพยาบาลจังหวัดตาก ผลจากที่นะพอทำหมันใน ช่วง 2 ปีแรกมีอาการปกติ หลังจากนั้นมีอาการหงุดหงิดบ่อย คนอื่นๆ ก็มีอาการคล้ายกัน แต่อาจจะเป็นผลมาจากสามี

ไปประชุมอบรมบ่อย เลยระเวง โม โห่ง่ายนะพอบอกว่าตัวเขาเองเครียดหงุดหงิดจากการทำหมัน หรือเปล่าไม่แน่ใจ ทำหมันแล้วก็ทำงานได้ตามปกติ ไปไหนก็ได้ ไม่ป่วยไข้ เมื่อสอบถามว่าทำไมสามีไม่ทำหมันเอง ทั้งที่เป็น อสม. และรู้ข้อมูลมาก นะพอดตอบว่า สามีกลัวไม่มีแรงทำงาน ผู้ชายต้องรับผิดชอบงานหนักของครอบครัว ซึ่งครอบครัวนะพอมีลูกผู้หญิง ไม่มีคนทำงานแทน นอกจากนั้นสามียังบอกว่า อยากมีลูกผู้ชายและอาจจะเมียใหม่อีกคนจะได้มีลูกผู้ชายไว้สืบทอดประเพณี

นะป่า : คุณกำเนิดมาตั้งแต่ยังเป็นสาว ๆ แล้ว โดยการฉีดยาคูมกำเนิดเพราะไม่ต้องการให้ท้อง รู้เรื่องการคูมกำเนิดจากเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาและหมออนามัย นะป่าบอกว่า เลิกคูมกำเนิดเมื่อแต่งงานครั้งแรก และคิดว่าการคูมกำเนิดไม่มีผลเสีย เพราะตนเองไม่มีอาการอะไร การฉีดยาคูมกำเนิดก็เสียค่าใช้จ่ายไม่มาก นะป่าบอกเล่าเกี่ยวกับการคูมกำเนิดของบุคคลอื่นว่า บางคนฉีดยาแล้วปวดหัว ประจำเดือนไม่มา พวกที่ฟังยาคุมก็คล้ายวิ่งไปทั่วร่างกาย นะป่าไม่ยอมทำหมัน กลัวเจ็บ ทำงานหนักไม่ได้ ยาเม็ดคูมกำเนิดก็ไม่อยากใช้ เพราะกลัวลืมหินยา

นะสอ : ให้ความหมายคำว่า การวางแผน ครอบครัวเหมือนกับหลาย ๆ คน คือ การไม่ให้มีลูกมาก การวางแผนครอบครัวทำให้เรามีลูกตอนไหนก็ได้ นะสอคูมกำเนิดโดยวิธีฉีดยาคูมกำเนิด โดยบอกว่า สะดวกดี ไม่ต้องลืมหินยา แต่ฉีดยาแล้วทำให้เวียนศีรษะ ตาลาย ประจำเดือนมาไม่ปกติ บางทีทำงานไม่ไหว ถ้าไม่มีแรงก็พักผ่อนสักระยะ เดียวก็หายทำงานต่อไปได้ เมื่อสอบถามนะสอว่า ทำไมสามีของนะสอ ซึ่งเป็น อสม. ไม่ทำหมันเอง ทั้ง ๆ ที่มีความรู้เรื่องการคูมกำเนิดมาก และแนะนำให้คนอื่น ๆ ทำหมันถาวร นะสอบอกว่า เคยมีตัวอย่างคนในหมู่บ้านทำหมันแล้วเป็นมะเร็ง สามีเลยไม่กล้าทำหมัน และกลัวว่าถ้าหย่ากับเมียแล้ว ลูก ๆ ก็จะอยู่กับนะสอ สามีกลัวว่าไม่มีใครดูแลตอนแก่เฒ่าเพราะแต่งงานใหม่ แล้วมีลูกไม่ได้ ส่วนกรณีที่นะสอไม่ทำหมันนั้นมีสาเหตุคือ กลัวไม่มีแรงทำงาน

ขวัญใจ : แต่ก่อนคูมกำเนิดโดยการใช่วิธีธรรมชาติ แต่ปัจจุบันขวัญใจใช้วิธีคูมกำเนิดโดยการฉีดยาคูมกำเนิด ไปใช้บริการที่สถานีอนามัยดอยมูเซอ ใช้บัตรทองเสียเงิน 30 บาท เท่านั้น การฉีดยาทำให้ขวัญใจ หงุดหงิด โม โห่ง่าย ขวัญใจบอกว่าที่เขาคูมกำเนิดเพราะกลัวมีลูกหลายคน ซึ่งจะทำให้ครอบครัวลำบากในการเลี้ยงดู หมออนามัยบอกว่ามีลูก 2 คน ก็แนะนำให้ทำหมันเลย

นะพี : นะพีมีลูกคนที่ 5 จึงทำหมัน แต่ก่อนนะพีไม่ได้คูมกำเนิดและไม่คิดว่าจะทำด้วย ทั้ง ๆ ที่ได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และหมออนามัย ให้ฉีดยาคูม นะพีบอกว่าไม่ยอมฉีดยาคูมเพราะกลัว มีคนบอกว่าจะทำให้เมาหัว ไม่มีแรง การที่นะพี ทำหมันเนื่องจากไปคลอดลูกคนสุดท้ายที่โรงพยาบาล และหมอบอกให้ทำหมันเนื่องจากมีลูก

หลายคนแล้ว โดยหมอนที่โรงพยาบาลทำให้ไม่เสียเงิน เมื่อทำแล้วนะพี่รู้สึกว่าเป็น ไข้อย่างต้องกินยา แก้ปวด และเมื่อไปหาหมอนที่โรงพยาบาล หมอบอกว่าเป็น ไข่นั้นไม่ได้เกิดจากการทำหมัน แต่เป็น เพราะสุขภาพของนะพี่ไม่แข็งแรง

นะนู : นะนูเป็น อสม. ของหมู่บ้านฉะนั้นจึงได้รับการ อบรมบ่อยครั้ง นะนู รู้เรื่องการวางแผนครอบครัวพอสมควรและให้ความหมายของการวางแผนครอบครัวว่า การไม่ให้ มีลูกเยอะ การมีลูกตามต้องการ ถ้าไม่อย่างมีลูกต้องคุมกำเนิด นะนูบอกว่าตัวของเธอเองใช้วิธีการ คุมกำเนิด โดยการฉีดยาคุมกำเนิดก็มีอาการมึนหัว เวียนหัวเหมือนกัน เวลาที่มึนหัวก็นอนหรือบางที ไปอาบน้ำ

นะกอ : สมัยก่อน นะกอกลัวการทำหมันมาก นะกอคุมกำเนิดโดยวิธีกินยาเม็ด คุมกำเนิดและฉีดยาคุมกำเนิด เนื่องจากคนในหมู่บ้านอุ้มขอม บอกเล่าว่า การทำหมันจะทำให้ ทำงานไม่ได้ ไม่มีแรง และเป็นบ้า ต่อมาภายหลัง เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และ เจ้าหน้าที่อนามัยมาอบรมให้ความรู้ความเข้าใจและพาไปดูงานเรื่องการคุมกำเนิด และเลี้ยงดูลูก ที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้มีความเข้าใจ และไม่กลัว ปัจจุบันนะกอผ่าตัด ทำหมันแล้ว

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัว

ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์สตรีวัยเจริญพันธุ์ 12 ราย เจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ และโดยการสนทนากลุ่มของผู้นำจาริต ประเพณี พบปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผน ครอบครัวมี 3 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายของการมีบุตร ลักษณะจาริตประเพณี การแต่งงานกับครอบครัว และอิทธิพลของเจ้าหน้าที่ด้านการวางแผนครอบครัว

4.1 การเปลี่ยนแปลงความหมายของการมีบุตร

ปัจจัยสำคัญประการแรกที่มีผลให้ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เงเล) ในพื้นที่ดอยมูเซอ จังหวัดตาก มีการยอมรับการวางแผนครอบครัว คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายของการมีบุตร ซึ่งแต่เดิมการมีบุตรมาก ๆ จะเป็นแรงงานช่วยกันทำไร่ หาของป่าไปขายในเมือง ดูแลยามแก่เฒ่า และสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ในช่วงเทศกาลปีใหม่ ลูกหลานมารดน้ำดำหัวมาก ๆ จะดี แต่ปัจจุบัน นิยมการมีบุตรน้อย ๆ

การเปลี่ยนแปลงความหมายของการมีบุตรได้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ถึงปัจจุบัน เนื่องจากสภาพการทำมาหากินและสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอันเป็นผลเนื่องมาจากรัฐบาล มีนโยบายส่งเสริมความมั่นคงของชาติควบคู่ไปกับนโยบายการวางแผนครอบครัวเพื่อแก้ไขปัญหา

การปลูกพืชเสพติด ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ปัญหาการเพิ่มประชากร ปัญหาการศึกษาและปัญหาสุขภาพอนามัย ผลจากนโยบายดังกล่าวทำให้ ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เมเล) ในแต่ละครอบครัว มีขนาดที่ดินทำกินลดน้อยลงซึ่งหากมีบุตรมาก จะทำให้ผลผลิตที่ได้รับไม่เพียงพอกับสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ การมีบุตรมากในสถานะที่มีที่ดินจำกัดได้ส่งผลให้การแบ่งทรัพย์สินที่ดินทำกินให้บุตรไม่เพียงพออีกด้วย ดังนั้นความคิดเกี่ยวกับการมีบุตร เพื่อเป็นแรงงานได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งต้องการมีบุตรมาก ๆ เพื่อเป็นแรงงานในการช่วยทำไร่ หาของป่า ได้เปลี่ยนความหมายของการมีบุตรว่า ไม่จำเป็นต้องมีบุตรมาก แต่มีเพียง 2 - 3 คน เพื่อลูกจะได้ไม่เหงาเพราะมีพี่น้องโดยมีลูกหญิง 1 คน เพื่อช่วยทำงานบ้าน ลูกชาย 1 คน เป็นแรงงานช่วยทำงานหนักรวมทั้งเพื่อประโยชน์ในการดูแลยามแก่เฒ่า เจ็บป่วย และสืบทอดประเพณี

การเปลี่ยนแปลงความหมายของการมีบุตร ยังเกิดจากการที่ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เมเล) ได้เรียนรู้จากสังคมภายนอก ในเรื่องการมีบุตรว่าการมีบุตรไม่ต้องมีมาก แต่มีบุตรอย่างมีคุณภาพ ทำให้ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เมเล) เห็นความสำคัญของการมีบุตรในจำนวนที่พอเหมาะ เพื่อการเลี้ยงบุตรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเลี้ยงดูให้ได้รับความเป็นอยู่ อาหารการกินที่ดี อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ได้รับการศึกษาสูง ๆ เพื่อการมีงานทำและรายได้ดี ๆ สำหรับเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว โดยจะเห็นได้จากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์สตรีวัยเจริญพันธุ์ ดังนี้

นะอ้อ : มีเงินน้อยต้องทำงานหาเงินก่อนค่อยมีลูก มีลูกมากก็ไม่ได้เพราะที่ทำงานมี 2 ไร่ ไม่พอทำกิน ลูกโตขึ้นจะลำบาก

การดำรงชีวิตกับการวางแผนครอบครัว ครอบครัวของนะอ้อมีวัยแรงงาน 3 คน มีที่ดินทำกิน 2 ไร่ สวนกาแฟ 2 ไร่ นะอ้อมีรายได้จากการเป็นพี่เลี้ยงเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของหมู่บ้านอุ้มขอม แต่รายได้ไม่เพียงพอ (2,800 บาท/เดือนและจ้างเพียง 10 เดือน/ปี) เพราะต้องซื้อข้าวกิน ปลูกข้าวไม่พอกินและมีหนี้สินประมาณ 20,000 บาท ส่วนสามีมีรายได้จากการทำไร่และรับจ้างทั่วไปในปีหนึ่ง ๆ ครอบครัวนะอ้อต้องส่งคนไปช่วยผู้นำหมู่บ้านและปู้จาร์ทำไร่ 2-3 ครั้ง ถ้าไม่ว่างต้องจ้างคนไปแทนเพราะผู้นำหมู่บ้านและปู้จาร์ ช่วยทำพิธีกรรมตามประเพณีให้ครอบครัว นะอ้อบอกว่ามีลูกจะได้มีแรงงานไว้ช่วยเอาแรงให้ผู้นำหมู่บ้านและปู้จาร์

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจของครอบครัวกับการตัดสินใจคุมกำเนิด นะอ้อบอกว่า มีเงินก็คุม ไม่มีเงินก็คุม โดยให้เหตุผลว่า การมีลูกในปัจจุบันถึงมีเงินก็ไม่ควรมีลูกมากเพราะมีลูกเป็นภาระต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ เหนื่อยเด็กสอนยากขึ้นทุกวัน และต้องให้เรียนสูง ๆ

นะพ้อ : แต่ก่อนคนไม่มาก เดี่ยวนี้คนมากแย่งกันทำมาหากิน ที่ดินมีน้อย นะพ้อมีที่ดินเพียง 2-3 ไร่ ถ้ามีลูกมาก โตขึ้นจะลำบาก ครอบครัวนะพ้อมีกัน 2 คน บางครั้งไม่ได้

ไปช่วยแรงให้พ่อหลวงและปู่จาร์ แต่เอาเงินจ้างคนไปแทน ชาวบ้านเขาก็ไม่ว่าอะไรเพราะเขารู้ความจำเป็น พ่อหลวงปู่จาร์มีความสำคัญ ช่วยแก้ไขปัญหา ช่วยทำพิธีกรรมให้ ทุกคนต้องลงแรงช่วยบ้านเราจึงจะสงบสุข ไม่มีเหตุร้าย

นะป้า : การทำมาหากินทุกวันนี้ลำบาก ต้องมีลูกน้อย ๆ ครอบครัวนะป้ามีที่ทำกิน 15 ไร่ เป็นสวนกาแฟ 9 ไร่ ปลูกทำข้าวไร่ ข้าวโพด 6 ไร่ ครอบครัวมีแรงงาน 4 คน นะป้าบอกว่าเด็ก ๆ เมื่อโตขึ้นมักไม่อยากจะทำไร่ การมีลูกหลาย ๆ คนพ่อแม่มีทรัพย์สินสมบัติก็ไม่พอแบ่งกัน

ขวัญใจ บอกว่าเขาคุมกำเนิดเพราะกลัวมีลูกหลายคนเพราะทำให้ครอบครัวลำบากในการเลี้ยงดู หมออนามัยแนะนำว่ามีลูก 2 คน ทำหมันเลย

การดำรงชีวิตกับการวางแผนครอบครัว ขวัญใจบอกว่า การที่ครอบครัวของเขาอยู่ด้วยกัน 7 คน แต่มีผู้หาเลี้ยงครอบครัวเพียง 4 คนนั้น ทำให้ครอบครัวมีภาระในการเลี้ยงดูคนในครอบครัวบ้าง รายได้หลักมาจากการทำไร่ และรับจ้างแรงงาน ถ้าเขาไม่รู้เรื่องการคุมกำเนิดจะมีลูกมากครอบครัวจะมีภาระในการเลี้ยงดูมากขึ้น

นะพี : รายได้และการทำมาหากินในปัจจุบันนี้ยากลำบาก ทำให้คนมุเซอคำ (เหมเล) ยอมรับการคุมกำเนิดมากขึ้น เพราะมีลูกหลายคนต้องมีค่าใช้จ่ายมาก ที่ดินทำกินก็มีน้อยไม่พอทำ

นะนู : บอกสาเหตุที่นะนูไม่อยากจะเพิ่มลูกเพราะคิดว่า มีลูก 1 - 2 คน พอแล้วมีลูกมาก มีที่ดินทำกินน้อย ไม่พอแบ่งให้ลูก ในหมู่บ้านอุมยอมน คนยากจนก็คิดอย่างนี้แหละ มีลูกน้อย ๆ เพราะกลัวไม่มีเงินเลี้ยงลูก ไม่มีที่ดินแบ่งให้ลูก นะนูมีที่ดินทำกินเพียง 10 ไร่ เป็นสวนกาแฟจำนวน 8 ไร่ อีก 2 ไร่ ทำนาปลูกข้าว และพืชผักไว้กินในครอบครัว นะนูบอกว่า ครอบครัวของเขามีหนี้สินประมาณ 20,000 บาท นะนูคิดว่าที่ครอบครัวจำเป็นต้องมีการคุมกำเนิดเพราะครอบครัวมีค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอในการเลี้ยงดู ซึ่งไม่ใช่เฉพาะครอบครัวของตนเองเท่านั้นที่ยอมรับการคุมกำเนิด ครอบครัวอื่น ๆ ก็ยอมรับการคุมกำเนิดกันทั้งนั้นเพราะปัญหาค่าใช้จ่ายและที่ทำกินน้อยลง

นะพะ : ปัจจุบันนะพะคุมกำเนิดโดยการฉีดยาคุมกำเนิด แม้นะพะจะบอกว่ามีลูกแค่ 2 คนก็พอแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ตัดสินใจทำหมันเนื่องจากต้องการความมั่นใจก่อนว่าลูกคนเล็กแข็งแรงและเจริญเติบโต นะพะบอกว่าแต่ก่อนเขาคุมกำเนิดโดยการกินยาเม็ดคุมกำเนิด แต่มักจะลืมกิน โดยเฉพาะเวลาไปทำไร่และนอนค้างในไร่ นะพะจึงเปลี่ยนมาใช้วิธีฉีดยาคุมกำเนิดแทน นะพะบอกว่าปัจจุบันนี้มีคนคุมกำเนิดกันมากเพราะกลัวมีลูกมาก นะพะกล่าวว่ารายนได้ของครอบครัวมีผลต่อการตัดสินใจมากในการคุมกำเนิดเพราะถ้าไม่มีรายได้ ก็เลี้ยงดูลูกไม่ได้ และหมู่บ้านมีประเพณีทำพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ครอบครัวของเขาต้องเข้าไปมีส่วนร่วม ถ้าไม่มีเงินซื้อหา

สิ่งของมาประกอบพิธีกรรมก็ยายชาวบ้านเขา ต้องดิ้นรนหาเงินมากินมาใช้และร่วมทำพิธีต่าง ๆ ทุกวันนี้ปลูกข้าวไร่ ทำสวน มีรายได้พออยู่พอกินไปวันๆ บางครั้งต้องรับจ้างทำงาน ชีวิตของคนมุเซอปัจจุบันยากลำบากมากขึ้น ที่ดิ้นก็ขายไม่ได้แล้ว ถ้าไปตัดป่าใหม่ป่าไม้ก็ถูกจับต้องเสียเงินหรือติดคุก จะซื้อสามีนะพะบอกว่าคิดดูถ้าไม่คุมกำเนิดแล้วมีลูกหลายคนจะเลี้ยงดูอย่างไร

นะเส : ที่เขาคูมนำเน็ดเพราะนะเสยังไม่พร้อมที่จะมีลูก ค่าใช้จ่ายก็ไม่พอมีลูกแล้วจะลำบากเดือดร้อนครอบครัว นะเสคิดว่า คนที่มีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวนั้นดีมาก คือ ทำให้ไม่มีลูกและทำให้มีลูกตามจำนวนที่ต้องการได้ นะเสบอกว่า ปกติคนมุเซอมีลูกก็คนก็ได้เพราะคนสมัยก่อนมีจำนวนน้อย ปัจจุบันการคุมกำเนิดมีการยอมรับกันมากขึ้นเพราะคิดว่ามีลูกมากเกิดปัญหา ที่ดินทำกินมีน้อย การมีลูกหลายคนไม่มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูพ่อแม่ลำบาก

นะพอ : ครอบครัวของนะพอและสามีการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ โดยหารือกันก่อน นะพอบอกว่าวินัยสามีของตนเป็นคนที่มีความรู้ มีเหตุผลมากกว่าตน เมื่อเขาพูดอะไร ตนเองมักเห็นด้วยเสมอ ๆ เช่น เมื่อตอนที่ตัดสินใจทำหมัน นะพอจะใช้การฉีดยาคูมนำไปก่อน แต่สามีของตนเองบอกว่าให้ทำหมันเลย โดยบอกว่าครอบครัวมีลูกพอแล้วให้ทำหมันเลย ส่วนเรื่องการศึกษาของลูกก็ปรึกษากัน ก้าวไม่มีเงินส่งลูกเรียนจนสำเร็จจึงไปปรึกษาครูที่โรงเรียน ครูแนะนำให้อูเงินจึงตัดสินใจให้ลูกเรียนต่อ

4.2 ลักษณะจารีตประเพณีด้านการแต่งงานและครอบครัว

สังคม จารีต ประเพณี การแต่งงานของชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เหมเล) ที่ส่งเสริมให้ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เหมเล) แต่งงานกันตั้งแต่อายุน้อยและมีอิสระเต็มที่ในการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ทำให้เกิดปัญหาการหย่าร้างง่ายและมีลูกง่าย ซึ่งปัญหาการหย่าร้างง่าย และมีลูกง่าย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องถึงปัญหาอีกหลายประการที่ตามมา ผลกระทบโดยตรงที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดคือ ปัญหาภาระการเลี้ยงดูลูกหลานที่เกิดขึ้นจากการหย่าร้างภายหลังการแต่งงานหรือภายหลังการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ผลที่ตามมาจากการหย่าร้างอีกประการหนึ่งก็คือ การทำให้หญิงชายหลุดพ้นจากเรื่องความผูกพันที่มีต่อกันและมีอิสระในการแสวงหาคู่ใหม่ได้ กรณีเช่นนี้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการมีเพศสัมพันธ์กับหลาย ๆ คน ดังนั้น หญิงชายชาวมุเซอคำ (เหมเล) จึงมีความจำเป็นต้องหาวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ หรืออาจกล่าวได้ว่า สังคม จารีต ประเพณี การแต่งงานของชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เหมเล) ดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาการหย่าร้างง่าย มีลูกง่าย และก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่าง ๆ นับเป็นปัจจัยที่สำคัญ ซึ่งทำให้ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (เหมเล) มีการยอมรับการวางแผนครอบครัว ดังจะเห็นได้จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สตรีวัยเจริญพันธุ์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่มผู้นำทางจารีตประเพณี ดังนี้

นะพื่อ : ตนเองยอมรับการวางแผนครอบครัว เพราะว่า คนมุเซอคำ (เฉล) หย่าร้างกันง่าย ตามประเพณีไม่ถือเป็นการทำผิด นะพื่อก็หย่าร้างมาแล้ว 2 ครั้ง ถ้าไม่รู้จักรการคุมกำเนิดจะมีปัญหามากกว่านี้ ปัจจุบันอยู่ 2 คนกับลูกเท่านั้น

นะพื่อ : การเที่ยวเตร่เด็กหนุ่มสาว เป็นประเพณีมุเซอคำ (เฉล) ที่คนหนุ่มสาวสามารถมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานได้ ตั้งท้องก่อนแต่งงานได้ไม่ผิดผี แต่ผู้หญิงต้องบอกว่าใครเป็นพ่อของลูกในท้อง แล้วก็ให้แต่งงานกัน คนมุเซอจะแต่งงานกันง่าย หย่าร้างกันง่าย ถ้าแต่งงานกันอายุน้อยเกินไป ลูกเลลูกไม่ไหว เมื่อหย่าร้างกันแล้วจะไปแต่งงานใหม่อีก พ่อแม่สมัยนี้จึงให้ลูกคุมกำเนิด

นะป้า : หนุ่มสาวมุเซอจะแต่งงานกันอายุน้อย ๆ ราว 12 – 15 ปี ก็แต่งงานกันแล้ว เมื่อแต่งงานกันแล้วอยู่ได้ไม่นานก็เลิกกัน มีลูกก็ไม่มีใครดูแล มีปัญหาทะเลาะกัน เกียดกัน เคียดกร้อนถึงพ่อแม่ ผู้อาวุโส ปู่จาร์ ต้องช่วยกันสั่งสอน ช่วยกันตัดสิน พวกเราถึงได้สอนให้ลูกรู้จักการคุมกำเนิด เมื่อสอบถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับจารีตประเพณี นะป้ากับนายจะกอสามีมีความเห็นตรงกันว่าลูกหลานต้องรักษาประเพณี ถ้าไม่มีลูกหลานจะไม่มีคนสืบทอดประเพณี

นะสอ : คนมุเซอคำ (เฉล) จะผูกพันอยู่กับประเพณีครอบครัวของเขาเวลาหมู่บ้านประกอบพิธีจะไปร่วมงานทุกครั้ง เช่น พิธีปีใหม่ กินข้าวใหม่ เลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน เวลาทำพิธีจะไปช่วยเต็นรำ (เต็นจะคี) เมื่อครอบครัวเลี้ยงผี ทำพิธีกรรมปุจารจะมาช่วยทำพิธีให้ และเขาจะไปช่วยทำงานไร่ให้กับปุจาร เป็นการตอบแทนเมื่อมีการร้องขอให้ช่วย นะสอเล่าว่า มุเซอมีลูกก่อนแต่งงานไม่ผิดผี แต่ต้องเสียหมทำพิธี หนุ่มสาวไปนอนด้วยกันในไร่ 3 คืนกลับมาต้องฆ่าหมู และทำพิธีแต่งงาน ถ้าแต่งงานไปแล้วไม่มีลูกก็จะหย่าร้างกันไปแต่งงานใหม่ นะสอไม่เห็นด้วยกับประเพณีดังกล่าว แต่เป็นสิ่งที่คนมุเซอคำ (เฉล) ทำกันมานานแล้ว การแต่งงานเมื่ออายุน้อย ๆ มีปัญหา คือ เลี้ยงลูกไม่เป็น เมื่อได้รับคำแนะนำในเรื่องการคุมกำเนิดทำให้คนหนุ่มสาวยอมรับกันทุก ๆ คนในปัจจุบัน

ขวัญใจ : แต่ก่อนคนมุเซอไม่มีการคุมกำเนิดครอบครัวหนึ่งจะมีสมาชิก ประมาณ 10 – 12 คน มีปัญหาการเลี้ยงดูเด็ก ๆ มาก เด็ก ๆ บางคนพ่อแม่ไปแต่งงานใหม่ แล้วทิ้งลูกให้ปู่ย่าตายายเลี้ยง คนเฒ่าคนแก่ก็มีปัญหาในการเลี้ยงดูปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของคนมุเซอทำให้ต้องยอมรับการคุมกำเนิดมากขึ้น ขวัญใจแน่ใจว่าทุกครอบครัวใช้การคุมกำเนิดกันทุกคนครอบครัวไม่ว่าจะเรียนหนังสือหรือไม่เรียนหนังสือก็ตาม การที่มีการคุมกำเนิดทำให้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของมุเซอได้มาก เช่น ตั้งท้องก่อนแต่งงาน การหย่าร้าง การมีลูกแล้วทิ้งให้เป็นภาระของครอบครัว

นะพี : คนมุเซอแต่งงานเร็วอายุน้อยแล้วหย่าร้างกันง่าย หย่าแล้วแต่งงานใหม่ บางคนก็ตั้งท้องก่อนแต่งงาน แต่ก็ไม่ได้ถือว่ามีผิดประเพณี ปู่จาร์จะแต่งงานให้ ถ้าผู้ชายมีฐานะเสียค่าปรับ

ให้ผู้หญิง ผู้ชายจะต้องเสียค่าปรับมากกว่าผู้หญิง ปัญหาการตั้งท้องก่อนแต่งงาน การแต่งงานเมื่ออายุน้อย นะพีบอกว่า ป้องกันได้โดยการใช้วิธีการคุมกำเนิด ถ้าไม่คุมกำเนิดมีลูกแล้วเลี้ยงไม่ได้ นะพีสั่งสอนให้ลูกสาวคุมกำเนิดด้วย คนมุเซอร์มีปัญหาการหย่าร้าง การมีชู้ทั้งเมีย มีสามีใหม่ การมีลูกก่อนแต่งงานซึ่งเป็นปัญหา นะพีบอกว่าต้องให้ปุ๊จารช่วยสั่งสอนลูกหลาน เท่าที่ผ่านมามาตั้งแต่เป็นสาวจนอายุ 45 ปี แล้วเห็นว่าประเพณีของคนมุเซอร์ดำ (เฉล) ทำให้ต้องมีการคุมกำเนิด และยอมรับการคุมกำเนิดเพราะดีกว่าปล่อยให้มียูกแล้วให้พ่อแม่เลี้ยงดู ถ้าหากทั้งเด็กและผู้ใหญ่

นะแส : ประเพณีการหย่าร้าง การแต่งงานอายุน้อยแล้วเลี้ยงดูลูกไม่เป็น นับเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนมุเซอร์ต้องคุมกำเนิดการมีลูกมากเป็นภาระ และก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายในครอบครัว ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาเด็กกำพร้า ซึ่งพ่อแม่ทอดทิ้งให้คนเฒ่าคนแก่ดูแล

นะกอ : การดำรงชีวิตกับการวางแผนครอบครัว การวางแผนครอบครัวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต นะกอแนะนำให้ลูก ๆ หลาน ๆ ญาติพี่น้องให้คุมกำเนิด เพราะนะกอไม่อยากเลี้ยงหลาน เพราะประเพณีมุเซอร์หย่าร้างกันง่าย ไม่พอใจก็หย่ากัน บางทีมีชู้กันแล้วก็หย่ากันไปแต่งงานกับคนใหม่ ทั้งภาระให้นะกอต้องเลี้ยงหลาน ปัจจุบันนี้ เลี้ยงหลานอยู่ 2 คน พ่อแม่มันเล็กกัน จะกำสามีนะกอบอกว่า แต่ก่อนนี้ปุ๊จารไม่ได้สอนเรื่องการคุมกำเนิด เดียวนี้ปุ๊จารต้องสอนให้หนุ่มสาวที่แต่งงานรู้จักการคุมกำเนิดเพราะ ปุ๊จารรู้ว่ามีปัญหาเรื่องการหย่าร้างกันง่ายของคนหนุ่มสาว เรื่องอย่างนี้มันมีมานานแล้ว และคนมุเซอร์ก็ไม่ได้ถือเป็นเรื่องผิดร้ายแรงอะไร นะกอบอกว่า ตนเองแต่งงานแล้วหย่ามาก่อนไม่อยากให้ลูกหลานเป็นเหมือนอย่างตนเอง อยากให้เขาแต่งงานกันแล้วอยู่กันนาน ๆ จะได้ไม่มีปัญหา ช่วยกันทำมาหากิน มีเงินมีทองไว้ใช้จ่ายยามเจ็บป่วย จะได้ไม่ลำบาก

นะฟา : ตัวเขาเองเคยแต่งงานมาแล้ว 4 ครั้ง ที่เขาเลิกกับสามีมาหลายคนก็เพราะสามีเหล่านั้น ไม่ขยันทำงาน สูบยาฝิ่นและไปเล่นชู้กับหญิงอื่น ทำให้นะพะ มีความคิดเห็นว่าการคุมกำเนิดของนะพะ ต้องใช้ยาคุมกำเนิดเพื่อไม่ให้มีปัญหาเรื่องการมีลูกและหย่าร้างกัน ผู้หญิงต้องเลี้ยงลูกเอง ผู้ชายก็ไปหาเมียใหม่และนะพะจะสั่งสอนลูก ๆ ของเขาให้เป็นคนดี ขยันทำมาหากิน สิ่งที่ไม่ดีไม่ต้องทำและต้องเป็นคนดี

นะอือ : การหย่าร้างกันง่าย ๆ ของคนมุเซอร์ดำ (เฉล) ทำให้เกิดปัญหาในการเลี้ยงดูลูกที่เกิดขึ้น และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนมุเซอร์ดำ (เฉล) ต้องคุมกำเนิด

นะพะ : พิธีกรรมของหมู่บ้าน ข้อห้าม ข้อนิยมของหมู่บ้าน มีความสำคัญและมีผลต่อชีวิตมาก เพราะถ้าเราไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนแล้วครอบครัวของเราจะไม่มีความสุข การทำพิธีกรรมต้องทำดี ๆ ปุ๊จารจะกำหนดวันทำพิธีกรรมให้คนในหมู่บ้านปฏิบัติตามจะเชื่อคิดว่ามีประเพณีหลายอย่างที่เขามองว่าเป็นปัญหา เช่น อายุ 12 - 13 ปีแต่งงาน การหย่าร้างเลิกกันง่าย การมี

สามีใหม่ การแต่งงานกันหลาย ๆ ครั้ง สิ่งเหล่านี้ ทำให้คนมุเซอต้องใช่วิธีการคุมกำเนิดมากขึ้น แต่เมื่อสอบถามถึงผู้นำทางประเพณีช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างไร นะพะบอกว่า ปู่จารมีความสำคัญกับชีวิตของคนมุเซอคำ (แฉเล) มากปัจจุบันปู่จารจะสอนให้หนุ่มสาวที่ ปู่จารทำพิธีแต่งงานให้รับผิดชอบต่อครอบครัว ข้อห้ามเรื่องการมีชู้ สอนไม่ให้หย่าร้างกัน นะพะบอกว่าปู่จารทำงานหนักมาก

จะยี่ : ผู้ช่วยปู่จาร (ผู้ช่วยผู้ประกอบพิธีกรรม) ให้ความคิดเห็นว่า “ประเพณีของชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (แฉเล) เรื่อง การหย่าร้างนั้นง่ายมาก หย่ากันง่ายแล้วก็เอาใหม่อีก เพราะประเพณีเรานิยมแต่งงานกันอายุน้อย อายุ 13 – 14 ปี ก็อยู่ด้วยกัน แล้วก็เลิก พ่อแม่ต้องรับภาระเลี้ยงหลานเมื่อก่อนมุเซอคำ (แฉเล) มีลูกหัวปีท้ายปี มีลูกมาก เลยมีปัญหาจนถึงปัจจุบัน คือ ไม่มีเงินทองค่าใช้จ่าย ที่ดินทำกินก็เหลือน้อยแล้ว เราสอนลูกหลานทุกครั้งที่เขาแต่งงาน มาขอให้ทำพิธีกับบอกเขาว่าคิดดี ๆ อย่ามีชู้ ให้อยู่กันนาน ไม่ต้องเลิกกัน มันจะมีปัญหาให้พ่อแม่

4.3 อิทธิพลของเจ้าหน้าที่ด้านการวางแผนครอบครัว

ผลจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์สตรีวัยเจริญพันธุ์พบว่า อิทธิพลของเจ้าหน้าที่ด้านการวางแผนครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัว ระบบการศึกษาแผนใหม่ ทำให้ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (แฉเล) มีพื้นฐานในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้มากขึ้น ประกอบกับมีหน่วยงานราชการหลายแห่งเข้าไปให้ความรู้โดยการฝึกอบรมและพาไปทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่บ่อยครั้ง ประกอบกับสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร (อสม.) หรือผู้นำทางศาสนา หรือสื่อต่าง ๆ ที่เข้าสู่ชุมชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสารต่าง ๆ ทำให้ชาวเขาเผ่ามุเซอคำ (แฉเล) เกิดความรู้ความเข้าใจนโยบายและแนวทางของรัฐบาลมากขึ้น รวมทั้งทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นความเจริญจากสังคมภายนอก ซึ่งมีแต่สิ่งอำนวยความสะดวก และความเจริญก้าวหน้า นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการยอมรับการวางแผนครอบครัวมากขึ้น

นะนุ : ในครอบครัวของนะนุทุกเรื่องต้องปรึกษาหารือกัน ถ้านะนุแยกครอบครัวแล้วไม่ต้องปรึกษาหารือพ่อแม่ก็ได้ แต่ถ้ามีเรื่องที่สำคัญมาก ๆ ก็ต้องหารือพ่อแม่หรือถ้าเป็นปัญหาใหญ่มาก เช่น ปัญหาที่ดินทำกิน การทะเลาะวิวาทกัน ต้องให้ปู่จารหรือผู้อาวุโสตัดสิน การคุมกำเนิดของตนเองนั้น ได้พูดคุยกับสามีว่าใครจะเป็นคนคุมกำเนิดตกลงกัน ให้นะนุเป็นผู้คุมกำเนิด โดยการใช้ยาฉีดคุมกำเนิด สามีไม่ทำเพราะว่ากลัวไม่มีแรง ทำไร่ทำสวน นะนุบอกว่าครอบครัวของตนเองไม่ได้มีการจัดการอะไรมาก เวลาทำไร่ปลูกข้าว ก็ไปช่วยกันทำ ทุกคนในครอบครัวมีส่วนร่วมในการทำมาหากิน การรับรู้ข่าวสารนะนุสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ดีและก็เป็น อสม. หมู่บ้านด้วย จึงมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารต่าง ๆ มากกว่าหญิงชายคนอื่น ๆ โดยปกตินะนุ จะอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ

ดูโทรทัศน์ จึงได้รับข่าวสารมากกว่าคนอื่น ส่วนเรื่องการวางแผนครอบครัวจะได้รับความรู้จากการอบรมและเข้าร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการต่าง ๆ รวมทั้งการได้รับความรู้จาก “ปุजार” สอนหนุ่มสาวที่แต่งงานให้รู้เรื่องการคุมกำเนิดเพราะคนมุเซอคำ (เฉล) หย่าร้างกันง่าย มีปัญหาให้ปุजारต้องแก้ไขแทบทุกวัน

นะฟา : การวางแผนครอบครัว คือ การกินยา ฉีดยา การทำหมันเพื่อไม่ให้มีลูก นะฟาเล่าว่า ตนเองเคยอบรมการคุมกำเนิดที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาและกับหมอนามัย 2-3 ครั้งแล้ว นะฟาทำหมันถาวรมาแล้วหลายปี ที่ตนเองผ่าตัดทำหมันก็เพราะทนเจ็บท้องไม่ไหว ตัดสินใจทำหมันตามคำแนะนำของหมอที่โรงพยาบาลเมืองตาก ตอนไปคลอดลูกคนสุดท้าย

นะอ้อ : การวางแผนครอบครัวจากสื่อหลายแห่ง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งได้รับความรู้จากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องหลายครั้ง นะอ้อ จึงไม่กลัวเรื่องการคุมกำเนิด และยอมรับการคุมกำเนิด เพราะเข้าใจถึงความจำเป็นที่ต้องคุมกำเนิด

นะพ้อ : ครอบครัวของนะพ้อ มีด้วยกัน 2 คน คือ แม่ลูก ทุกอย่างจึงขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของตนเอง หากมีอะไรที่ตัดสินใจไม่ได้จะไปปรึกษาคนเฒ่าคนแก่ ปุजार และคนที่ตนเองเคารพนับถือ ส่วนเรื่องการตัดสินใจการคุมกำเนิดนะพ้อตัดสินใจเองเพราะกลัวเลี้ยงลูกไม่ไหว การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร นะพ้อบอกว่า เนื่องจากตนเองมีโอกาสเข้าร่วมประชุมอบรม บ่อยครั้ง เพราะพูดภาษาไทยเข้าใจได้ดี นะพ้อมีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว สามารถแนะนำเพื่อนบ้าน ได้อีกทั้งยังตักเตือนเพื่อนบ้านให้คุมกำเนิดเพราะการมีลูกมากต่อไปจะอยู่ลำบาก นะพ้อ บอกว่าคนมุเซอคำ (เฉล) ชีวิตมีความผูกพันกับประเพณีตั้งแต่เกิดจนตาย การทำมาหากินทำไร่ ก็ต้องทำพิธีกรรม ปุजारและผู้ช่วยปุजारจะมาทำพิธีให้ พิธีกรรมของหมู่บ้านมีความสำคัญและผู้นำทางประเพณีก็มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพ การแต่งงาน การหย่าร้าง ตลอดจนการมีลูก เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ปุजारหรือผู้ช่วยปุजारจะช่วยเหลือ นะพ้อก็ต้องช่วยเหลือปุजारโดยช่วยทำงานให้ ปุजार ปีหนึ่งประมาณ 2-3 ครั้ง

นะพ้อ : เวลาที่ครอบครัวของนะพ้อมีปัญหา มาก ๆ ก็มักไปปรึกษาผู้อาวุโสหรือ ปุजारเสมอ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารนะพ้อบอกว่าวินัยสามีของตนเอง มีทำหน้าที่ อสม. เป็นสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท้อ ได้เข้าร่วมประชุมอบรมบ่อยครั้ง และนำเรื่องราวต่าง ๆ มาเล่า ให้ฟังตลอดเวลา บางทีนะพ้ออดโมโหไม่ได้เพราะวินัยไปประชุมบ่อยมาก ครอบครัวของนะพ้อ ได้รับข่าวสารทั้งการอ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ อบรมสัมมนาจากทาง ราชการ นะพ้อบอกว่า สามีของนะพ้อเป็นคนแนะนำให้หมอนามัยนำปุजार ผู้ช่วยปุजारและ ผู้อาวุโสของหมู่บ้านไป อบรมเรื่อง การวางแผนครอบครัว เพราะเขาเห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้ สามารถพูดหรือแนะนำให้ คนอื่น ยอมรับเรื่องการวางแผนครอบครัวได้ดีกว่าพวก อสม. ที่เป็นคนหนุ่ม ที่ทำหน้าที่ อสม.

เป็นคนรุ่นใหม่อายุน้อย พุดอะไรคนที่มีอายุมากกว่าไม่ค่อยรับฟัง การมีลูกมาก การหย่าร้างของคนมุซอเป็นปัญหาของหมู่บ้าน บางครอบครัวเด็กยังไม่รู้ว่าพ่อของตนเองเป็นใคร ไล่เครือญาติยังไม่ถูก วินัยบอกว่า เขาเข้าใจปัญหาเหล่านี้ดี จึงพยายามให้ปู่จาร์ ผู้ช่วยปู่จาร์ แนะนำสั่งสอนชาวบ้าน บางทีประเพณีความเชื่อของคนมุซอก็ไม่เหมาะสมกับปัจจุบัน แต่บางอย่างที่ดี ๆ ก็อยากให้รักษาไว้มีข้อห้ามข้อนิยมหลายอย่างสอนให้ประพฤติตัวเป็นคนดี ดูแลเอาใจใส่พ่อแม่ บรรพบุรุษของตนเอง นะพอบอกว่า การที่แต่งงานอายุน้อยหรือการเล่นซู้กัน การหย่าร้างกันง่าย เป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

นะปา : คนเราอยู่ด้วยกัน ต้องคิดด้วยกัน การตัดสินใจด้วยกันในทุกเรื่องเป็นสิ่งที่ดี นะปาให้ความเห็นต่อการตัดสินใจของครอบครัวตนเอง จะกอสามีของนะปาซึ่งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท้อ (อบต.) ของบ้านอุ้มยอม คิดว่า การตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ต้องหารือกันภายในครอบครัว ถ้าเป็นเรื่องของหมู่บ้านต้องปรึกษาหารือปู่จาร์ ผู้ใหญ่บ้านและคนในหมู่บ้าน จึงเป็นเรื่องที่ถูกต้อง ส่วนการตัดสินใจในการคุมกำเนิดนั้นนะปาบอกว่าตัดสินใจคนเดียว เขารู้เรื่องการวางแผนครอบครัวจากหมอนามัย ไปหาหมอนามัยเขาบอกว่าฉีดยาคุมกำเนิดดีและคนในหมู่บ้านใคร ๆ ก็บอกว่าดี นะปาเลยฉีดยาคุมกำเนิด การรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นนะปาบอกว่าเขาไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านหนังสือก็ไม่ได้ เรื่องอะไรก็ฟังจากคนอื่นเล่าให้ฟัง บางทีก็ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ นะปาบอกว่าบ้านอุ้มยอมมีเจ้าหน้าที่มาประชุมบ่อย ฟังเขาพูดแล้วก็จามาคิดและเล่าให้คนอื่นที่ไม่ได้ประชุมฟังด้วยในบางครั้ง

คำนิยม ความเชื่อ ประเพณีกับการวางแผนครอบครัว นะปาคิดว่าเขามีประสบการณ์ในชีวิตมากคือ ชีวิตของนะปาผ่านการหย่าร้างมาแล้ว 3 ครั้ง ถ้าเขารู้เรื่องการคุมกำเนิดมาก่อนครอบครัวของนะปาจะดีกว่านี้ เขาลำบากมากในการเลี้ยงลูกที่เกิดขึ้นกับสามีคนก่อนๆ ตอนนั้นเขาก็ไม่รู้จะทำอย่างไร การหย่าร้างของคนมุซอคำ (เมเล) ไม่ถือว่าเป็นการผิดประเพณีอย่างไร หย่าแล้วก็แต่งงานใหม่ตามประเพณี นะปาบอกว่าครอบครัวของตนของยังคงปฏิบัติตามประเพณี คือ ทำพิธีกรรมก่อนปลูกพืช ทำบุญเลี้ยงผี ตามความเชื่อของบรรพบุรุษ นะปาและสามีเชื่อว่าคนที่บูชาและทำพิธีกรรมที่ดี เทพเจ้าก็จะคุ้มครอง การทำพิธีกรรมปู่จาร์จะมาช่วยทำให้ ฉะนั้นครอบครัวของนะปาจึงส่งแรงงานไปช่วยปู่จาร์และผู้ใหญ่บ้านทำงาน โดยนะปาบอกว่า ปู่จาร์และผู้ใหญ่บ้านมีบุญคุณกับชาวบ้าน เจ็บป่วยก็ช่วยทำพิธีให้เจ้าที่เจ้าทาง เลี้ยงผีไร่ ภูเขาเทพเจ้าก็ขอให้ครอบครัวเป็นสุข ปู่จาร์จะช่วยหมดทุกเรื่อง ส่วนผู้ใหญบ้านช่วยติดต่อบ้านดูแลทุกคนในหมู่บ้าน

นะสอ : ปัจจุบันคนที่เรียนหนังสือจะเข้าใจและยอมรับการคุมกำเนิด คนที่ไม่ได้เรียนหนังสือใช้เวลานานกว่าจะยอมรับที่เขายอมรับเพราะเขาเจอปัญหาด้วยตนเอง คนหนุ่มสาวอายุ

12 - 13 ปี แต่งงานแล้วอยู่ได้ไม่นานหย่ากัน แล้วก็แต่งงานใหม่ ตอนนี้อยู่ในหมู่บ้านยอมรับการคุมกำเนิดกันมาก ช่วยให้ชีวิตดีขึ้นมีลูกไม่มาก การทำมาหากินก็สะดวกขึ้น เวลาปุ๋ยมารับปุ๋ยก็สะดวก แต่งงานเดี๋ยวนี้ส่งสอนให้หนุ่มสาวรู้เรื่องการคุมกำเนิด หมออนามัยนำปุ๋ยมารับปุ๋ยไปอบรมเรื่องการคุมกำเนิด ส่วนการรับรู้ข่าวสารของนะสอ นะสอรับรู้จากการฟังวิทยุ คูโทรทัศน์ บางครั้งก็อ่านจากหนังสือพิมพ์ ปัญหาสามีของนะสอเป็น อสม. หมู่บ้าน ฉะนั้นเรื่องการวางแผนครอบครัวนะสอได้รับการถ่ายทอดจากสามีเป็นระยะ ๆ หลายครั้งก็ได้รับความรู้จากการอบรมจากเจ้าหน้าที่อบรมแล้วเจ้าหน้าที่ให้ทำอะไรก็ทำบ้าง ไม่ทำบ้าง บางทีก็ลืม การที่นะสอเลือกการคุมกำเนิดโดยการฉีดยาคูคุมกำเนิดนั้น ก็เพราะไม่อยากกิน คือ ต้องกินทุกวัน ถ้าลืมก็คุมไม่ได้ การฉีดยาคูคุมกำเนิดทำให้เวียนศีรษะ ปวดเมื่อย ประจำเดือนไม่มา แต่คนกินยาก็เป็นเหมือนกัน เลยเลือกฉีดยาเพราะสะดวกกว่า

ขวัญใจ : เมื่อในครอบครัวมีปัญหา คนที่เป็นผู้ใหญ่ในครอบครัวจะปรึกษาหารือกัน โดยเฉพาะการทำไร่ ทำสวน การกู้เงิน ส่วนการวางแผนครอบครัวนั้นขวัญใจ ตัดสินใจคนเดียว เพราะมีความรู้มากกว่าคนในบ้านและเรียนหนังสือจบชั้น ป. 4 ขวัญใจบอกว่า ตัวเธอเองแต่งงานเมื่ออายุยังน้อยคือ อายุ 13 ปีเท่านั้น แต่เป็นคนที่มีความรู้ เวลาที่เจ้าหน้าที่ต้องการคนไปอบรม ผู้นำหมู่บ้านมักคัดเลือกให้ขวัญใจเป็นตัวแทนของหมู่บ้านไปเข้า อบรมบ่อยครั้งมาก จึงทำให้ตัวเธอเองได้รับข้อมูลข่าวสารมากด้วยเช่นกัน เมื่อก่อนได้รับความรู้จากการฟังวิทยุ แต่พอมีไฟฟ้าในหมู่บ้านก็ได้ดูจากโทรทัศน์ และอ่านจากหนังสือเป็นครั้งคราว ขวัญใจคิดว่าคนที่คนในหมู่บ้านยอมรับการคุมกำเนิดเป็นผลมาจากการแนะนำของเธอด้วย

นะพี : ครอบครัวของนะพี ยังอาศัยอยู่กับพ่อแม่ จะทำอะไรจะใช้จ่ายอะไรต้องปรึกษาพ่อแม่ พ่อแม่ต้องเป็นหลักของครอบครัว ทำอะไรไม่บอกพ่อแม่เขาจะเสียใจ เราอาศัยอยู่บ้าน พ่อแม่ ที่ทำอะไรทำสวนก็เป็นของพ่อแม่ให้เราทำกิน หาเงินทองมาได้ก็ต้องให้พ่อแม่ การวางแผนครอบครัว นะพีบอกว่าตอนเธอทำหมันนั้น หมอแนะนำให้ทำก็ทำเลย ไม่ได้ปรึกษาใคร เพราะคิดว่าตัวเองก็มีลูกหลายคนแล้ว ทำหมันแล้วสามีก็ไม่ว่าอะไร คนในครอบครัวก็ไม่ว่าอะไร โดยนะพีบอกว่า หมอให้ทำ ส่วนการรับรู้เรื่องต่าง ๆ นั้น นะพีบอกว่าส่วนใหญ่รู้เรื่องจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน โดยบอกว่าคนหมู่ออกไปไร่ด้วยกัน ไปเที่ยวหากันในวันหยุด (วันศุกร์) เย็บปักเสื้อผ้าด้วยกันก็พูดคุยเล่าสู่กันฟังทุกเรื่อง นะพีบอกว่า ดูโทรทัศน์ ดูแต่ละคร ไม่ดูข่าว ดูละครจบก็นอน ส่วนวิทยุไม่ได้ฟัง

นะพะ : ได้รับความรู้ข่าวสารจากทางราชการจากการประชุม การอบรม และจากการดูโทรทัศน์เพราะโทรทัศน์จะมีข่าวให้ดูทุกวัน ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว นะพะบอกว่า อสม. มาแนะนำพูดคุยให้ฟังถึงการคุมกำเนิดและการให้บริการเรื่องการคุมกำเนิดวิธีต่าง ๆ

นะแส : การอยู่ร่วมกันภายในครอบครัว แม่จะมีบทบาทมากกว่าใคร แต่ครอบครัวของนะแสก็ไม่มีเรื่องสำคัญอะไรมาที่ต้องตัดสินใจ การทำอะไรทำสวนทุกอย่างสมาชิกในครอบครัวต้องช่วยกันทำอยู่แล้ว ส่วนเรื่องการวางแผนครอบครัวนะแสจะตัดสินใจเองโดยได้รับคำแนะนำจาก อสม. ในหมู่บ้านและหมออนามัย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารนะแสบอกว่าเขาเข้าร่วมประชุมของหมู่บ้านบ่อยครั้ง ได้รับฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้นำเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ซึ่งตนสนใจรับฟังตลอดเวลาที่มีการประชุม นะแสบอกว่าที่บ้านของตนมีทั้งวิทยุ โทรทัศน์ แต่ไม่ค่อยได้ฟังข่าว หรือดูข่าวจากโทรทัศน์ จะฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นละคร

นะกอ : ตัดสินใจคุมกำเนิด โดยไปหาหมออนามัยฉีดยาคุมกำเนิด นะกอบอกว่าที่ตัดสินใจฉีดยาคุมและทำหมันนั้นเพราะกลัวมีลูกหลายคน กลัวเลี้ยงลูกไม่ไหว และกลัวต้องดูแลลูกหลายคน เรื่องการคุมกำเนิด นะกอ บอกว่าเมื่อก่อนนี้กลัวกันมาก ไม่มีใครอยากคุมกำเนิด แต่สำหรับนะกอได้อบรมหลายครั้งไปดูงานหลายที่ก็เลยเข้าใจไม่กลัว ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้น นะกอบอกว่า ได้รู้เรื่องต่าง ๆ จากการดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุบ้างและการอบรมการประชุมที่เจ้าหน้าที่จัดให้ นะกอบอกว่า อสม. มาแนะนำเรื่องการวางแผนครอบครัวแก่เขาและนะกอก็คิดว่าตนเองมีความรู้เท่า ๆ กับ อสม. ที่มาแนะนำหรือมีมากกว่าด้วยซ้ำ

สรุปแล้วการมีลูกนำไปสู่การวางแผนครอบครัว จากผลการศึกษาครอบครัวสตรีวัยเจริญพันธุ์คู่ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เผ่าเล) ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา จำนวน 12 ราย พบว่า ค่านิยมความเชื่อ ประเพณีของชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เผ่าเล) บ้านอุ้มยอม หมู่ที่ 6 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองจังหวัดตาก ที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตร มีผลต่อการวางแผนครอบครัว โดยผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาได้ให้ข้อคิดเห็นตรงกันหรือใกล้เคียงกัน คือ การมีลูกเป็นความจำเป็นและสำคัญมาก ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับลูกว่า การมีลูกเอาไว้เลี้ยงเวลาแก่เฒ่าเวลาเจ็บป่วย การไม่มีลูกที่จะคอยเลี้ยงดูในวัยชรา นั้น จะทำให้ตนเองลำบาก ไม่มีความสุข ต้องอยู่ตัวคนเดียว ส่วนจำนวนบุตรที่ต้องการนั้นผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาทั้ง 12 ราย ให้ความเห็นตรงกันว่า ควรจะมี 2 – 3 คน ก็พอแล้ว เนื่องจากกลัวจะเลี้ยงดูบุตรของตนเองได้ไม่ดี เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายมากในการเลี้ยงดู ต้องการให้ลูกได้รับการศึกษาในระดับที่สูง ต้องจัดหาเสื้อผ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับลูกของตนให้ดีที่สุด สาเหตุที่ต้องการลูกจำนวนน้อยลง ทั้งที่ก่อนหน้านี้ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ (เผ่าเล) ต้องการมีลูกจำนวนมากก็เพราะมีปัญหาในเรื่องรายได้ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และต้องใช้จ่ายซื้อสิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นมากขึ้น ประกอบกับมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน มีจำนวนน้อยลงไม่เพียงพอต่อการทำการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้น อีกทั้งผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรซ้ำที่เดิมนานติดต่อกันหลายปี ทำให้ผลผลิตที่ได้มีจำนวนลดลง ส่วนเรื่องของเพศของบุตรไม่มีความแตกต่างกัน เป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ แต่ถ้าเป็นลูกผู้หญิงก็จะทำให้ได้แรงงานของครอบครัวเพิ่มขึ้น เพราะลูกผู้หญิงจะ

นำลูกเขยเข้าบ้านมาเป็นแรงงานของครอบครัว ช่วยเพิ่มผลผลิตที่เกิดจากการทำการเพาะปลูกและรับจ้างเพื่อหารายได้มาสู่ครอบครัวของฝ่ายหญิง นอกจากนี้ยังพบว่าที่พบก็คือ สามีนของครอบครัวผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา ยังให้ความสำคัญต่อลูกผู้ชายมากในเรื่องของการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของชาวมูเซอดำ (เผ่าเล) ผู้ชายจะเป็นผู้ประกอบพิธีต่าง ๆ หาเลี้ยงครอบครัวและเป็นแรงงานที่สามารถทำงานหนักในไร่ได้ดีกว่าลูกผู้หญิง อีกทั้งลูกผู้ชายสามารถใช้เป็นแรงงานของครอบครัวเพื่อตอบแทนบุญคุณของปู่จาร์ (ผู้ประกอบพิธีกรรม) ได้อีกด้วย มูเซอดำ (เผ่าเล) ยังมีความเชื่อที่สามีนกรรยาเมื่อแต่งงานกันไปแล้วไม่มีลูกไม่ใช่เนื้อคู่กัน เทพเจ้ากือซาไม่รักไม่ชอบการที่มีความเชื่อเช่นนี้ ทำให้คู่สามีนกรรยาที่ไม่มีลูกด้วยกันจำเป็นต้องหย่าร้างกัน เพื่อไปแต่งงานใหม่เพื่อจะได้มีลูก แล้วชีวิตความเป็นอยู่จะสุขสบายเพราะเทพเจ้ากือซาจะรักและพอใจ มีผลทำให้เทพเจ้ากือซาลดบันดาลให้ความเป็นอยู่ดีมีสุขตลอดไป และการควบคุมไม่ให้มีลูกเกินจำนวนที่ต้องการนั้นจึงต้องใช้การคุมกำเนิดในหลายวิธี เช่น การกินยาเม็ดคุมกำเนิด การฉีดยาคุมกำเนิด และการทำหมันถาวร จากการศึกษาผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาทั้ง 12 ราย นั้น พบว่าทุกครอบครัวมีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวทุกราย มีการยอมรับและเลือกใช้วิธีการคุมกำเนิดตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการในการไม่ให้มีบุตรเกินจำนวน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัวมี 3 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายของการมีบุตรลักษณะจารีตประเพณี ด้านการแต่งงานและครอบครัว และอิทธิพลของเจ้าหน้าที่ด้านการวางแผนครอบครัว